

Oligarchia

Zwięzłe i dosadne określenie oligarchii znajdujemy w Etyce Nikomachejskiej, gdzie Arystoteles jednym tchem wymienia wszystkie zasadnicze cechy tej formy ustrojowej, pisząc, iż „arystokracja (...) wyradza się w oligarchię, jeśli ci, co są u władzy, są źli i nie rozdzielają własności państwowej wedle tego, na co kto zasługuje, lecz sami zagarniają wszystko lub największą część, wszystkie urzędy obsadzając zawsze tymi samymi ludźmi, i stawiają ponad wszystko bogactwo; rządzi wtedy niewielka garstka, i to ludzi złych (...)”[1].

Definicję tę można potraktować jako streszczenie rezultatów analizy przeprowadzonej w Polityce. Termin „oligarchia” występuje tam w dwóch znaczeniach:

- szerszym, jako nazwa ustroju, który ogranicza dostęp do władzy ze względu na jakiś czynnik; w tym sensie oligarchią jest również arystokracja;
- węższym, jako nazwa ustroju, który ogranicza dostęp do władzy ze względu na bogactwo.

W niniejszym punkcie jest mowa o oligarchii sensu stricto, ponieważ to na niej Arystoteles koncentruje swoje spojrzenie badacza. Charakteryzuje się ona następującymi własnościami:

- celem rządów jest dobro rządzących;
- kryterium doboru rządzących jest stan posiadania; implikuje to niewielką ich liczbę, bowiem „bogaci są wszędzie w mniejszości”[2];
- dobór rządzących przeprowadzany jest drogą bądź selekcji, bądź losowania, bądź w jeden i drugi sposób, a dokonywany jest przez niektórych spośród wszystkich albo przez niektórych spośród niektórych.

Jeżeli chodzi o właściwe oligarchii kryterium wyboru ludzi do sprawowania władzy, tekst Polityki zawiera pewne niejasności. Arystoteles zdaje się przyznawać prymat majątności, kiedy

pisze, że „gdzie władzę dzierżą bogaci, tam jest z konieczności oligarchia, bez względu na to, czy są oni w mniejszości, czy w większości”[3]. Odrzuca niewielką liczbę rządzących jako wyznacznik oligarchii, stosując argumenta ad verecundiam ogółu:

- nikt nie nazwie oligarchią ustroju, gdzie panuje silna mniejszość ubogich,
- trzeba by nazwać oligarchią ustrój, w którym panowałiby ludzie wysocy albo urodziwi, ponieważ tych zawsze jest mniejszość[4].

Jednakże w dalszym ciągu rozważań do definicji tej formy ustroju Arystoteles wprowadza także kryterium ilościowe, stwierdzając, iż „oligarchia [jest], gdy rządzą ludzie bogaci i ze szlachealnych rodów, mimo że mniejszość stanowią”[5].

Wydaje się więc, że w ujęciu Arystotelesa istotną zasadą oligarchii jest bogactwo, zaś stosunkowo niewielka liczba sprawujących władzę dołącza się do niej jako własność wynikająca z faktu, że ludzie zamożni we wszystkich albo prawie wszystkich społecznościach stanowią mniejszość. A zatem konstytutywną cechą wchodzącą do definicji pojęcia oligarchii jest majątność ludzi rządzących, zaś cechą konsekwentną, wynikającą z powszechnego urządzenia społecznego, jest ich nieliczność[6].

Stosownie do wagi zamożności przy doborze rządzących powstają następujące odmiany oligarchii:

I oligarchia: dostęp do władzy uzależniony jest od cenzusu majątkowego na tyle wysokiego, że uboga większość nie może go przekroczyć; bezwzględnie jednak ten cenzus jest dość niski, zaś każdy, kto go osiągnie, dołącza do grona rządzących. Zasadniczo panują tutaj prawa, jako że niezbyt zamożni ludzie nie dysponują wolnym czasem w stopniu umożliwiającym swobodne oddanie się sprawowaniu władzy.

II oligarchia: dostęp do władzy zależy od wysokiego cenzusu

majątkowego, a sprawujący władzę sami dobierają członków na wakujące stanowiska, przy czym uwzględniają albo wszystkich, którzy ten cenzus osiągnęli, albo tylko niektórych; w dalszym ciągu panuje prawo.

III oligarchia: cenzus majątkowy jest jeszcze wyższy niż w poprzedniej odmianie, zaś urzędy są dziedziczne.

IV oligarchia: skrajna, zwana panowaniem wielmożów lub plutokracją, gdzie ma miejsce dziedziczność urzędów i władają nie prawa, lecz ludzie według swojej woli. Stąd Arystoteles uważa tę oligarchię za mnogą („wielogłową”) postać tyranii.

[1] EN VIII 10 [1160b].

[2] Pol. III 5, 7 [1280a].

[3] Pol. III 5, 7 [1280a].

[4] Zob. Pol. IV 3, 7 [1290b].

[5] Pol. IV 3, 8 [1290b].

[6] Etymologia wyrazu „oligarchia” (mała liczba) nakazywałaby zamienić te kryteria i przypisać mu w pierwszym rzędzie sens: „ustrój, w którym panują nieliczni”.

Jeżeli potrzebujesz konsultacji przy pisaniu pracy licencjackiej lub magisterskiej, to polecamy serwis [pisanie prac](#) - pomoc w pisaniu prac w granicach dozwolonych prawem